

DOI: 10.31648/kpp.11391

Bartosz Zajac

Zakład Karny w Barczewie

ORCID: 0000-0002-4819-4313

bartoosz.z@interia.pl

Problematyka cudzoziemców w polskich zakładach karnych

Wstęp

Obecnie w zakładach karnych przebywa 61776 skazanych mężczyzn oraz 3135 kobiet. Dodatkowo liczbę populacji więziennej uzupełniają osoby ukarane – 1211 mężczyzn oraz 92 kobiety. Z kolei wobec 7594 mężczyzn oraz 503 zastosowano tymczasowy areszt. Wszystkie te dane składają się na całokształt populacji więziennej, która wynosi 70 581 osób¹. Są to osoby, odbywające karę w różnych systemach (zwykłym, programowego oddziaływania oraz terapeutycznym), jak również typach (zamkniętym, półotwartym i otwartym) i rodzajach zakładów karnych (dla odbywających karę po raz pierwszy, młodocianych, recydywistów penitencjarnych), co pozwala na dobranie odpowiednich oddziaływań resocjalizacyjnych². Drugim ważnym aspektem brany pod uwagę podczas umieszczania w zakładzie karnym jest stosowanie się do zasad klasyfikacji. Ma to na celu z jednej strony zapewnienie bezpieczeństwa osobom pozbawionym wolności, z drugiej zaś zindywidualizowania potrzeb osadzonych, również w zakresie oddziaływań resocjalizacyjnych³. Zasady klasyfikacyjne, zgodnie z wolą ustawodawcy, mają charakter otwarty. Oznacza to, że – rozmieszczając osadzonych w celach mieszkalnych – bierze się pod uwagę wiele elementów, takich jak: płeć, wiek, stan zdrowia, bezpieczeństwo, uzależnienia, palenie wyrobów tytoniowych czy też szeroko pojęte względy wychowawcze⁴.

¹ <https://sw.gov.pl/strona/statystyka-roczna> (data dostępu: 28.10.2025)

² Zob. szerzej: P. Paień-Rogożyńska, *Skazany na karę pozbawienia wolności – studium prawnokryminologiczne*, „Kortowski Przegląd Prawniczy” 2021, nr 1, s. 32.

³ A. Bajor, *Bezpieczeństwo osób pozbawionych wolności w kontekście bezpieczeństwa psychologicznego i społecznego*, „Studia Bezpieczeństwa Narodowego” 2020, nr 18, s. 32.

⁴ A. Nowogrodzka, K. Kulawik, *Decyzja klasyfikacyjna jako podstawa prowadzenia zindywidualizowanych oddziaływań penitencjarnych*, [w:] S. Grzesiak (red.), *Psychopedagogiczne aspekty wykonywania kary pozbawienia wolności*, Warszawa 2020, s. 14–15.

Innym kryterium pozwalającym opisywać więzienną populację jest również ówczesna karalność – odbywający karę po raz pierwszy oraz recydywiści penitencjarni, wiek sprawcy – osadzeni młodociani⁵, stosunek do podkultury przestępczej – grypsujący, frajerzy oraz poszkodowani⁶. Jeszcze innym zastosowanym kryterium może być długość odbywania kary pozbawienia wolności – osadzeni w związku z karami krótkoterminowymi⁷ oraz długoterminowi⁸. Odmiennej kategorią są osadzeni cudzoziemcy, którzy stanowią znaczną, zróżnicowaną kulturowo oraz etnicznie grupę w polskich zakładach karnych, utożsamianą z szczególnymi wyzwaniem o charakterze ochronno-wychowawczymi⁹.

Przedmiotem niniejszej pracy jest próba przedstawienia populacji cudzoziemców w polskich zakładach karnych, co pozwoli na wskazanie, jak liczna na tle całej populacji jest to zbiorowość oraz jakie potencjalne problemy występują podczas odbywania przez nich kary. W pracy w szczególności wskazano główne problemy i możliwości dotyczące resocjalizacji cudzoziemców w polskim systemie penitencjarnym. Kolejnym aspektem jest analiza zróżnicowanych naruszeń bezpieczeństwa związanych z odbywaniem kary pozbawienia wolności przez osadzonych obcokrajowców.

Cudzoziemcy w polskich zakładach karnych

W tabelach 1 i 2 przedstawiono statystyki dotyczące odbywania kary pozbawienia wolności przez cudzoziemców. W tabeli 1 scharakteryzowano ogólną liczbę cudzoziemców przebywających w polskich zakładach karnych w latach 2001–2025.

Tabela 1. Liczba cudzoziemców w latach 2001–2025 przebywających w zakładach karnych i w aresztach śledczych

Rok	Liczba (stan na koniec danego roku)	Ogół osadzonych (stan na koniec danego roku)	Odsetek (wyrażony w procentach)
1	2	3	1
2001	1550	79 634	1,95%
2002	1349	80 467	1,68%
2003	1173	79 281	1,48%
2004	952	80 368	1,19%

⁵ Art. 69 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2024 r., poz. 1907), dalej jako k.k.w.

⁶ M. Jastrzębska, *Krótką charakterystyka nieformalnych struktur podkultury przestępczej*, „Studia Gdańskie” 2010, t. 7, s. 161–162.

⁷ P. Stepniak, *Dobry osadzony czy dobry zwalniany? Prawo karne wykonawcze – paradygmat czy chaos koncepcyjny*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2022, nr 4176, s. 30.

⁸ Szerzej: K. Grudzińska, *Więzień długoterminowy w izolacji penitencjarnej*, „Resocjalizacja Polska” 2013, nr 4, s. 231.

⁹ Zob. S. Grzesiak, *Osadzeni o szczególnych potrzebach penitencjarno-ochronnych – analiza zjawiska*, „Law, Education, Security” 2024, nr 1, s. 23.

cd. tabeli 1

1	2	3	1
2005	655	82 955	0,79%
2006	659	88 647	0,74%
2007	646	87 776	0,75%
2008	539	83 152	0,65%
2009	595	84 003	0,70%
2010	572	80 728	0,71%
2011	555	81 382	0,68%
2012	566	84 156	0,67%
2013	521	78 994	0,66%
2014	537	77 371	0,69%
2015	519	70 836	0,73%
2016	662	71 528	0,93%
2017	840	73 822	1,14%
2018	1037	72 204	1,44%
2019	1310	74 130	1,77%
2020	1267	67 894	1,87%
2021	1741	71 874	2,42%
2022	1824	71 228	2,56%
2023	2340	73 822	3,17%
2024	2545	69 137	3,68%
2025 ¹⁰	2526	61 776	4,01%

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <https://sw.gov.pl/strona/statystyka-roczna> (data dostępu: 28.10.2025).

Prezentowane dane pozwalają sądzić, że liczba cudzoziemców odbywających karę pozbawienia wolności jest marginalna na tle całości populacji więziennej. W przedstawionych latach stanowi zaledwie niewielką część (w szczególności w latach 2005–2016 jest to poniżej 1% ogółu osadzonych osób). Widoczny wzrost populacji obcokrajowców miał miejsce od 2016 r. i utrzymywał tendencję wzrostową. Począwszy od 2023 r. liczba obcokrajowców była większa niż 2000 osób, co może mieć związek z działaniami wojennymi za wschodnią granicą Polski i migracją ludności z terytorium Ukrainy.

¹⁰ Stan na 28 lutego 2025 r.

Warto odnotować również fakt, że sama liczba osób pozbawionych wolności ulegała zmianie – w 2006 r. było aż 88 647 osób pozbawionych wolności, zaś w 2025 r. liczba ta wynosiła zalewie 61 776. Mimo tak nielicznej grupy obcokrajowców na tle pozostałej populacji należy uznać, że stanowią oni wyzwanie zarówno pod względem ochronnym, jak również wychowawczym. Dane zamieszczone w tabeli 2 dotyczą liczby cudzoziemców osadzonych w zakładach karnych na dzień 28 lutego 2025 r. według kryterium posiadanego obywatelstwa.

Tabela 2. Obcokrajowcy według obywatelstwa (stan na 28 lutego 2025 r.)

Nazwa państwa	Liczba osadzonych	Odsetek (wyrażony w procentach)
1	2	3
Albania	5	0,19%
Algieria	5	0,19%
Armenia	45	1,78%
Azerbejdżan	11	0,43%
Białoruś	135	5,34%
Bułgaria	39	1,54%
Chiny	3	0,12%
Czechy	29	1,14%
Egipt	3	0,12%
Estonia	5	0,19%
Filipiny	3	0,12%
Francja	4	0,15%
Gruzja	325	12,86%
Holandia	11	0,43%
Indie	12	0,47%
Irak	5	0,19%
Kazachstan	13	0,51%
Kolumbia	18	0,71%
Litwa	43	1,7%
Łotwa	11	0,43%
Maroko	3	0,12%
Meksyk	7	0,27%

cd. tabeli 2

1	2	3
Mołdawia	99	3,92%
Niemcy	20	0,79%
Nigeria	23	0,91%
Pakistan	4	0,15%
Rosja	79	3,13%
Rumunia	44	1,74%
Słowacja	13	0,51%
USA	6	0,24%
Syria	10	0,39%
Szwecja	3	0,12%
Tunezja	9	0,36%
Turcja	13	0,51%
Turkmenistan	15	0,59%
Ukraina	1286	50,91%
Uzbekistan	22	0,87%
Wielka Brytania	9	0,36%
Wietnam	11	0,43%
Włochy	8	0,31%
Zimbabwe	4	0,15%
Bezpaństwowiec	5	0,19%
Nieustalone obywatelstwo	54	2,13%
Państwa, które miały po jednym przedstawicielu ¹¹	22	0,87%
Państwa, które miały po dwóch przedstawicieli ¹²	36	1,42%
Łącznie	2526	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <https://sw.gov.pl/strona/statystyka-roczna> (data dostępu: 28.10.2025).

¹¹ Afganistan, Austria, Brazylia, Demokratyczna Republika Kongo, Finlandia, Gambia, Ghana, Grecja, Hiszpania, Indonezja, Iran, Jordania, Kosowo, Libia, Liban, Mali, Nepal, Rwanda, Senegal, Tadżykistan, Wenezuela, Węgry.

¹² Bangladesz, Belgia, Chorwacja, Dania, Tanzania, Słowenia, Serbia, Portugalia, Palestyna, Norwegia, Malezja, Macedonia, Korea Południowa, Kirgistan, Kanada, Irlandia, Kamerun, Etiopia.

W tabeli 2 zaprezentowano dane dotyczące obywateli obcych państw, którzy odbywają karę pozbawienia wolności. Dodatkowo istnieją dwie grupy osób, które określają siebie mianem bezpaństwowca¹³ oraz ci, którzy nie mają określonego (ustalonego) obywatelstwa. Ponad połowę stanowią obywatele Ukrainy – 50,91% wszystkich cudzoziemców w zakładach karnych, w dalszej kolejności są to obywatele Gruzji (12,86%). Wśród obcokrajowców znajdują się przedstawiciele państw niemalże wszystkich kontynentów, co przekłada się na znaczne problemy dotyczące odbywania przez nich kary pozbawienia wolności. Należy przyjąć, że znaczna część tych osób nie zna języka polskiego, wywodzą się ze zróżnicowanych kultur oraz wyznają odmienne religie. Trudno tutaj mówić o prowadzeniu wobec tych osób wzmoczonych oddziaływań wychowawczych oraz tworzeniu programów resocjalizacyjnych w oparciu o indywidualne potrzeby. Problematiczne wydaje się również szkolenie kadry penitencjarnej w zakresie nauki języka, w szczególności gdy karę w danej jednostce odbywa jeden lub dwóch osadzonych z danego państwa, posługujących się odmiennym językiem.

Implikacje bezpieczeństwa

Osadzonych cudzoziemców umieszcza się w zakładach karnych na zasadach ogólnych, uwzględniając zasady klasyfikacji¹⁴. Jest to jedno z zadań personelu więziennego (komisji penitencjarnej)¹⁵. Ważnym kryterium jest również zapewnienie bezpieczeństwa osobom pozbawionym wolności oraz jednostce penitencjarnej, w szczególności poprzez dbanie o dobre relacje między wszystkimi osobami pozbawionymi wolności¹⁶. Jednocześnie zasadne wydaje się rozmieszczenie osadzonych w różnych celach oraz oddziałach penitencjarnych wewnątrz jednostki penitencjarnej. Pozwala to potencjalnie nie tylko szybciej nauczyć się im języka polskiego, jak również sprzyja asymilacji oraz wpływa na szybsze przyswojenie zasad odbywania kary pozbawienia wolności. Negatywnym zjawiskiem byłoby natomiast tworzenie się grup narodowościowych, izolowanie od pozostałych osadzonych oraz rozmieszczanie osadzonych tylko na podstawie kryterium narodowości, bez zwracania uwagi na zachowania agresywne lub znaczną sprawność fizyczną, która może zagrozić bezpieczeństwu nie tylko osadzonych, lecz również personelowi więziennemu¹⁷.

Osadzeni cudzoziemcy często narażeni są na przejawy przemocy (fizycznej, psychicznej) ze strony innych osób czy też zróżnicowanej dyskryminacji. W związku z powyższym objęci są oni monitoringiem ze strony Krajowego Mechanizmu Prewencji

¹³ Jest to osoba, która podlega prawu państwa, na którym przebywa, lecz nie korzysta z opieki dyplomatycznej tego państwa. Nie posiada również praw politycznych. Podano za: E. Szuber-Bednarz, *Status prawny bezpaństwowców i cudzoziemców w aspekcie zmian terytorialnych*, „Studia Administracji i Bezpieczeństwa” 2016, nr 1, s. 173.

¹⁴ Zob. art. 82 k.k.w.

¹⁵ B. Zając, *Wpływ podkultury przestępczej na bezpieczeństwo jednostek penitencjarnych – ujęcie teoretyczne*, „Kortowski Przegląd Prawniczy” 2023, nr 2, s. 78.

¹⁶ M. Fajst, A. Gutkowska, *Problematyka rozmieszczenia skazanych w świetle kulturowych aspektów obecności cudzoziemców w polskich zakładach karnych*, „Archiwum Kryminologii” 2014, t. 34, s. 320.

¹⁷ W. Mazurek, G. Fuchs, M. Zmarzlik, *Wybrane aspekty bezpieczeństwa cudzoziemców w polskich jednostkach penitencjarnych*, „Przegląd Policyjny” 2019, nr 1, s. 130.

Tortur¹⁸. Zdaniem Sławomira Grzesiaka osadzeni cudzoziemcy mogą zostać zdegradowani w hierarchii więziennej do roli osadzonych poszkodowanych¹⁹. Jednocześnie, jak wskazują Michał Fajst i Agnieszka Gutkowska, występowały przypadki cudzoziemców uczestniczących w podkulturze przestępczej, w szczególności Rosjan, Ukraińców czy też Kurdów²⁰. Odnotowano również przykład konfrontacji osadzonych uczestniczących w podkulturze przestępczej, co spowodowało zagrożenie bezpieczeństwa jednostki i konieczność rozdzielenia skonfliktowanych stron oraz pomiędzy zakładami karnymi²¹. Według Grzegorza Fuchsa cudzoziemcy stanowią w polskich zakładach karnych pewną grupę ryzyka, stąd też co do zasady nie osadza się ich w członkami podkultury przestępczej, która może mieć na nich zdecydowanie negatywny wpływ²². Z drugiej strony cudzoziemcy osadzeni w zakładach karnych mogą wpływać na całokształt bezpieczeństwa zakładów karnych w postaci wieloaspektowych aktów nieposłuszeństwa, polegających w szczególności na:

- wymaganiu od współosadzonych akceptowania praktyk religijnych i przestrzegania nakazów z nimi związanych,
- nieprzyjmowaniu posiłków lub też utrudnianiu ich przyjmowania z uwagi na wymagania religijne, które często są niemożliwe do spełnienia,
- niewykonywaniu poleceń kobiet funkcjonariuszek,
- tworzeniu uprzedzeń rasowych, kulturowych oraz religijnych, w tym również prób dominacji fizycznej oraz psychicznej wobec pozostałej grupy osób pozbawionych wolności²³.

Możliwości i problemy resocjalizacyjne

Problematyka oddziaływań resocjalizacyjnych prowadzonych wobec osadzonych cudzoziemców nie jest obszernie opisana przez ustawodawcę. Przepis, który reguluje prowadzenie oddziaływań, ma charakter otwarty. Wśród najważniejszych założeń uwzględnia się w szczególności: „przeciwdziałanie marginalizacji społecznej osób odmiennych kulturowo oraz podejmowanie działań antydyskryminacyjnych poprzez aktywne włączenie w dostępne dla wszystkich skazanych zajęcia kulturalno-oświatowe i sportowe, zatrudnienie oraz szkolenia zawodowe; obejmowanie oddziaływaniami promującymi postawę tolerancji oraz umożliwiającymi poznanie innych kultur i obyczajów, skierowanymi do skazanych wywodzących się z różnych kręgów kulturowych; organizowanie zajęć edukacyjnych mających na celu upowszechnienie wiedzy dotyczącej praw

¹⁸ E. Dawidziuk, *Dwa lata działalności Krajowego Mechanizmu Prewencji w Polsce – wynik wizytacji jednostek penitencjarnych oraz placówek dla nieletnich*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2010, nr 69, s. 148.

¹⁹ S. Grzesiak, *Osadzeni o szczególnych potrzebach...*, s. 18–19.

²⁰ Zob. M. Fajst, A. Gutkowska, op. cit., s. 314.

²¹ Zob. W. Mazurek, G. Fuchs, M. Zmarzlik, op. cit., s. 131.

²² G. Fuchs, *Gwarancje proceduralne zapewnienia osobistego bezpieczeństwa cudzoziemcom osadzonym w jednostkach penitencjarnych w Polsce*, „Europejski Przegląd Prawa i Stosunków Międzynarodowych” 2024, nr 3, s. 164.

²³ K. Wójcik, *Polski system penitencjarny wobec zagrożeń terrorystycznych i migracyjnych*, [w:] G. Wilk-Jakubowski, R. Harabin, A. Kuchciński, T. Konopka (red.), *Krajowy i globalny wymiar sytuacji kryzysowych. Wyzwania w sferze bezpieczeństwa*, Kielce 2023, s. 134.

człowieka oraz zakazu dyskryminacji ze względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę, religię, narodowość, przekonania polityczne, pochodzenie etniczne, wyznanie, orientację i tożsamość seksualną; umożliwianie utrzymywanie kontaktów z rodziną, w możliwie najszerszym zakresie, także z wykorzystaniem wideo rozmowy prowadzonej za pomocą łącza internetowego; współpracę z instytucjami i organizacjami pozarządowymi, których działalność jest ukierunkowana na pomoc cudzoziemcom²⁴. Wskazane przepisy w sposób bardzo ogólny przedstawiają zakres prowadzonych możliwości resocjalizacyjnych, które zbliżone są do oddziaływań prowadzonych wobec ogółu osadzonych. Zasadne jest zatem stwierdzenie, że osadzeni cudzoziemcy, w zakresie oddziaływań resocjalizacyjnych, odbywają karę pozbawienia wolności w sposób zbliżony do pozostałej populacji więziennej, na zasadach ogólnych²⁵. Wstępne przygotowania do prowadzenia oddziaływań o charakterze resocjalizacyjnym powinno mieć już miejsce podczas przyjęcia cudzoziemca do zakładu karnego. Powinien być on poinformowany w języku ojczystym o swoich prawach i możliwościach, w szczególności o kwestiach dotyczących odbywania kary pozbawienia wolności, możliwości uczestnictwa w wybranych oddziaływaniach dotyczących nauki języka oraz szkoleniach językowych. Dodatkowo informuje się go o możliwości skorzystania z tłumacza. Kolejną kwestią jest korzystanie z posługi religijnej oraz poszanowanie jego religii oraz wynikających z nich nakazów oraz zwyczajów, w tym również związanych z żywieniem²⁶. Innym przykładem oddziaływań resocjalizacyjnych prowadzonych wobec cudzoziemców jest umożliwienie korzystania z zasobów bibliotecznych, z zastrzeżeniem posiadania w swoich zbiorach odpowiednich pozycji²⁷.

Co oczywiste, resocjalizacja osadzonych cudzoziemców jest trudna z wielu powodów. Jak słusznie zauważa Anna Chańko, wyzwaniem w pracy resocjalizacyjnej są odmienności kulturowe, etniczne oraz religijne takich osadzonych. Dodatkowo są nimi braki w wykształceniu zarówno cudzoziemców (np. znajomości języka, trudności komunikacyjne), jak i braki w wykształceniu kadry penitencjarnej w tym zakresie, nieposiadającej odpowiednich kompetencji w zakresie prowadzenia takich oddziaływań²⁸. Dodatkowo problematyczne wydaje się realizowanie prawa do edukacji przez osadzonych cudzoziemców z uwagi na konieczność zebrania odpowiedniej liczby osadzonych w dalej

²⁴ § 57 zarządzenia nr 103/24 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 27 grudnia 2024 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia i organizacji pracy penitencjarnej oraz zakresów czynności funkcjonariuszy i pracowników działów penitencjarnych, terapeutycznych oraz oddziałów penitencjarnych.

²⁵ S. Grzesiak, D. Skowron, *Postępowanie z osobami o odmiennej orientacji seksualnej lub tożsamości płciowej w polskim systemie penitencjarnym na tle wybranych systemów penitencjarnych innych państw*, [w:] S. Grzesiak (red.), *Psychopedagogiczne konteksty...*, s. 45.

²⁶ A. Szerlag, *Wielokulturowość w przestrzeni penitencjarnej*, [w:] D. Kowalczyk, A. Szczówka, S. Grzesiak (red.), *Resocjalizacja penitencjarna w kontekstach interdyscyplinarnych*, Wrocław 2015, s. 80–81.

²⁷ E.B. Zybert, *Współczesne biblioteki więzienne i działalność kulturalno-oświatowa w polskich zakładach karnych Służby Więziennej*, „Przegląd Biblioteczny” 2012, z. 1, s. 9.

²⁸ A. Chańko, *Kształcenie kompetencji międzykulturowych kadry instytucji penitencjarnych w Polsce – kontekst pracy z obcokrajowcami przebywającymi w izolacji więziennej*, [w:] T. Bajkowski, K. Sawicki, U. Namiotko (red.), *Diagnostyka i metodyka psychopedagogiczna w warunkach wielokulturowości*, Warszawa 2014, s. 172.

jednostce, a co za tym idzie – ich grupowania w obrębie jednego zakładu (co może stanowić zagrożenie bezpieczeństwa) oraz podanych wcześniej problemów językowych tej grupy osób pozbawionych wolności²⁹. Problemem jest również brak zaangażowania i chęci cudzoziemców odnośnie podejmowania nauki. Wynika ono z wielu różnicowanych i złożonych przyczyn, do których zalicza się:

- niedostateczne władanie językiem polskim,
- brak dokumentów oraz świadectw ukończenia szkoły,
- trudności adaptacyjne w odbywaniu kary pozbawienia wolności,
- wola opuszczenia terytorium kraju po odbyciu kary pozbawienia wolności³⁰.

Kolejnym problemem wydaje się respektowanie w pełni praw cudzoziemców w zakresie swobody religijnej. W szczególności dotyczy to muzułmanów oraz przestrzegania przez nich nakazów, związanych chociażby z ramadanem, w szczególności pogodzenia nakazów dotyczących modlitwy czy posiłków, które mogą wpływać na porządek odbywania kary pozbawienia wolności przez pozostałą populację osadzonych (m.in. poprzez czas modlitwy, pory spożywania posiłków)³¹.

Podsumowanie

Cudzoziemcy odbywający karę pozbawienia wolności w polskich zakładach karnych są stosunkowo nieliczną grupą, choć ich pobyt w jednostkach penitencjarnych jest wyzwaniem dla Służby Więziennej. Cudzoziemcy stanowią bowiem niejednorodną grupę, mogącą stwarzać zagrożenie dla bezpieczeństwa jednostki penitencjarnej i niechętnie brać udział w oddziaływaniach resocjalizacyjnych.

Samo prowadzenie oddziaływań wobec cudzoziemców jest mocno ograniczone. Wynika to często z braku znajomości języka, co stanowi naturalną przeszkodę do stworzenia zindywidualizowanych oddziaływań oraz ich realizacji. Najczęściej grupy te odbywają karę pozbawienia wolności, realizując podstawowe oddziaływania – pracę, kontakt z rodziną czy też korzystanie z posługi religijnej. Znaczną przeszkodą jest również niechęć do podejmowania działań resocjalizacyjnych oferowanych przez Służbę Więzienną, wynikająca m.in. z chęci szybkiego opuszczenia kraju po zakończonej karze pozbawienia wolności czy też wspomnianej nieznajomości języka. Trudnością jest również realizowanie oddziaływań uwzględniających kulturę danego państwa, język oraz religię, w szczególności gdy mamy do czynienia z obywatelami ponad 80 państw. Jeszcze inną grupą są bezpaństwowcy, którzy nie są związani z żadnym z państw. Trudno zaoferować tej grupie rozwiązania dotyczące oddziaływań promujących działania antydyskryminacyjne, szczególnie gdy osoby te same egzystują poza kontrolą państwa.

²⁹J. Helios, W. Jedlecka, T. Kalisz, *Zakład karny i szkoła jako przykłady instytucji totalnych*, Wrocław 2020, s. 50.

³⁰A. Ornowska, *Ramy prawne i instytucjonalne edukacji skazanych cudzoziemców i ich realizacja w praktyce penitencjarnej*, „Studia Prawnicze” 2015, z. 1, s. 147–148.

³¹A. Urbanek, *Tożsamość cudzoziemców resocjalizowanych w Polsce*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2015, nr 88, s. 89.

Cudzoziemcy potencjalnie mogą stanowić również źródło zagrożenia bezpieczeństwa dla samej jednostki penitencjarnej, personelu oraz innych osadzonych. Wynika to z wielu zróżnicowanych czynników. Z racji tego, że jest to grupa niejednorodna, może ona łączyć osoby zarówno zaliczane do tzw. osadzonych poszkodowanych (ofiary przemocy, prześladowań), jak również sami osadzeni mogą być zagrożeniem dla innych osób. Stąd działania Służby Więziennej polegają głównie na umiejętnym rozmieszczaniu ich wewnątrz zakładu karnego – w taki sposób, by nie z jednej strony nie grupować obcokrajowców, tworząc struktury nieasymilujące się z innymi osadzonymi, zaś z drugiej nie dopuszczać do sytuacji, gdzie osobom tym będzie zagrażało bezpieczeństwo ze strony innych osób lub też demoralizacja.

Należy zaznaczyć, że potencjalnie Służba Więzienna będzie mierzyła się z narastającym problemem cudzoziemców odbywających karę pozbawienia wolności, stąd też potrzeba wypracowania rozwiązań systemowych mających na celu wzmożone działania resocjalizacyjne oparte na zasadzie indywidualności. Niezbędne są także szkolenia w zakresie nauki języka oraz poznawania innych kultur dla funkcjonariuszy wszystkich działów, w szczególności działu penitencjarnego oraz ochrony.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- Bajor A., *Bezpieczeństwo osób pozbawionych wolności w kontekście bezpieczeństwa psychologicznego i społecznego*, „Studia Bezpieczeństwa Narodowego” 2020, nr 18.
- Chańko A., *Kształcenie kompetencji międzykulturowych kadry instytucji penitencjarnych w Polsce – kontekst pracy z obcokrajowcami przebywającymi w izolacji więziennej*, [w:] T. Bajkowski, K. Sawicki, U. Namiotko (red.), *Diagnostyka i metodyka psychopedagogiczna w warunkach wielokulturowości*, Warszawa 2014.
- Dawidziuk E., *Dwa lata działalności Krajowego Mechanizmu Prewencji w Polsce – wynik wizytacji jednostek penitencjarnych oraz placówek dla nieletnich*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2010, nr 69.
- Fajst M., Gutkowska A., *Problematyka rozmieszczenia skazanych w świetle kulturowych aspektów obecności cudzoziemców w polskich zakładach karnych*, „Archiwum Kryminologii” 2014, t. 34.
- Fuchs G., *Gwarancje proceduralne zapewnienia osobistego bezpieczeństwa cudzoziemcom osadzonym w jednostkach penitencjarnych w Polsce*, „Europejski Przegląd Prawa i Stosunków Międzynarodowych” 2024, nr 3.
- Grudzińska K., *Więzień długoterminowy w izolacji penitencjarnej*, „Resocjalizacja Polska” 2013, nr 4.
- Grzesiak S., *Osadzeni o szczególnych potrzebach penitencjarno-ochronnych – analiza zjawiska*, „Law, Education, Security” 2024, nr 1.
- Grzesiak S., Skowron D., *Postępowanie z osobami o odmiennej orientacji seksualnej lub tożsamości płciowej w polskim systemie penitencjarnym na tle wybranych systemów*

- penitencjarnych innych państwa, [w:] S. Grzesiak (red.), *Psychopedagogiczne konteksty wykonywania kary pozbawienia wolności*, Warszawa 2020.
- Helios J., Jedlecka W., Kalisz T., *Zakład karny i szkoła jako przykłady instytucji totalnych*, Wrocław 2020.
- Jastrzębska M., *Krótką charakterystyka nieformalnych struktur podkultury przestępczej*, „Studia Gdańskie” 2010, t. 7.
- Mazurek W., Fuchs G., Zmarzlik M., *Wybrane aspekty bezpieczeństwa cudzoziemców w polskich jednostkach penitencjarnych*, „Przegląd Policyjny” 2019, nr 1.
- Nowogrodzka A., Kulawik K., *Decyzja klasyfikacyjna jako podstawa prowadzenia indywidualizowanych oddziaływań penitencjarnych*, [w:] S. Grzesiak (red.), *Psychopedagogiczne aspekty wykonywania kary pozbawienia wolności*, Warszawa 2020.
- Ornowska A., *Ramy prawne i instytucjonalne edukacji skazanych cudzoziemców i ich realizacja w praktyce penitencjarnej*, „Studia Prawnicze” 2015, z. 1.
- Paleń-Rogożyńska P., *Skazany na karę pozbawienia wolności – studium prawnokryminologiczne*, „Kortowski Przegląd Prawniczy” 2021, nr 1.
- Stępnia P., *Dobry osadzony czy dobry zwalniany? Prawo karne wykonawcze – paradygmat czy chaos koncepcyjny*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2022, nr 4176.
- Szerlag A., *Wielokulturowość w przestrzeni penitencjarnej*, [w:] D. Kowalczyk, A. Szczówka, S. Grzesiak (red.), *Resocjalizacja penitencjarna w kontekstach interdyscyplinarnych*, Wrocław 2015.
- Szuber-Bednarz E., *Status prawny bezpaństwowców i cudzoziemców w aspekcie zmian terytorialnych*, „Studia Administracji i Bezpieczeństwa” 2016, nr 1.
- Urbanek A., *Tożsamość cudzoziemców resocjalizowanych w Polsce*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2015, nr 88.
- Wójcik K., *Polski system penitencjarny wobec zagrożeń terrorystycznych i migracyjnych*, [w:] G. Wilk-Jakubowski, R. Harabin, A. Kuchciński, T. Konopka (red.), *Krajowy i globalny wymiar sytuacji kryzysowych. Wyzwania w sferze bezpieczeństwa*, Kielce 2023.
- Zajac B., *Wpływ podkultury przestępczej na bezpieczeństwo jednostek penitencjarnych – ujęcie teoretyczne*, „Kortowski Przegląd Prawniczy” 2023, nr 2.
- Zybert E.B., *Współczesne biblioteki więzienne i działalność kulturalno-oświatowa w polskich zakładach karnych Służby Więziennej*, „Przegląd Biblioteczny” 2012, z.1.

Akty prawne

- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. 2024 r., poz. 1907).
- Zarządzenie nr 103/24 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 27 grudnia 2024 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenie i organizacji pracy penitencjarnej oraz zakresów czynności funkcjonariuszy i pracowników działów penitencjarnych, terapeutycznych oraz oddziałów penitencjarnych.

Źródła internetowe

<https://sw.gov.pl/strona/statystyka-roczna>.

Problems of foreigners in Polish prisons

Summary

This paper discusses the issue of foreigners serving prison sentences in Polish prisons. In particular, the safety risks associated with the placement of inmates of this category in a penal institution were taken into consideration – in particular concerning the placement within the penitentiary, manifestations of criminal subculture and other negative events involving this group. In the following order, the possibilities and restrictions of rehabilitation carried out in prisons are presented – in particular, legal provisions and examples of rehabilitation effects are indicated. The presentation of the restrictions related to the effective rehabilitation of foreigners is complemented.

Keywords: rehabilitation, criminal subculture, inmates, security